

Zeitschrift: Schweizerisches Archiv für Volkskunde = Archives suisses des traditions populaires
Herausgeber: Empirische Kulturwissenschaft Schweiz
Band: 20 (1916)

Artikel: Een Weeroog
Autor: Cock, Door A. de
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-111828>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 27.03.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Een Weeroog.

Door A. de Cock, Antwerpen.

Gerstekorrel (Zweertje op het ooglid. — VAN DALE, Woordenboek der Nederlandsche Taal).

Strontje en *Weegscheet* (IBID. — VAN DALE); *wegescheet* (SCHUERMANS, Alg. Vlaamsch Idioticon); *wegh-schyte* (KILIANUS, Etymologicum); ¹⁾ *scheetje* (OPPREL, Dialect van Oud-Beierland; TIJDSCHRIFT voor Nederl. Taal- en Letterkunde III. 216); *weegje* (TIJDSCHRIFT III. 216). — *Wegepisse* (R. ANDREE, Braunschweiger Volkskunde, 2^e Ausg., 403. 421).

Pad(de)schijter (Westen der Antwerpsche Kempen; ook in Holland: Overijsel, Groningen en Meierij); *pad(de)pisser* (Kampen). *Paddescheet*; «er heeft een pad op gescheten» (BOEKENOOGEN, Wdb. der Nederl. Taal XII. 130).

Zwijnspuistje (De Bo, Westvlaamsch Idioticon); *verkenspuist* (SCHUERMANS, VI. Idiot.).

Weeroog (VAN DALE, DE BO en CORNELISSEN-VERVLIET, Antwerpsch Idiot.); *weer-ooghe* (KILIANUS); *wèè(r)noog*, *weinoog* (CORNEL-VERVL.).

Stijloog (Aalst en omstreek), *stijl* (OPPREL).

Stijg (BOEKENOOGEN, Zaansche Volkstaal); *stijghe* (KILIANUS); *stiege* (Stad-Friesch) en *stiger* (in Oost-Friesland. — BOEKENOOGEN, Z. Volkst. 1007).

Hoogduitsch: *Gerstenkorn*. Engelsch: *Sty*. Fransch: *Orge(o)let*, *compère loriot*, *bourgeon*, *avorton*, etc.

Hij heeft iets gedaan op den weg (Aan een natuurlijke behoefte voldaan. Te Maastricht gezegd van iemand, die een weeroog heeft. — ONS VOLKSLEVEN XI. 56). *Hij heeft in een wagenslag gepist* (In een wagenspoor. — Rondom Aalst). *Hij heeft op 't kerkepad gepist* (te Duffel), of: *op den kerkeweg* (Willebroeck), of: *op het kerkhof* (Westen der Kempen en Aalst), *tegen 't kapelleken* (Aalst). *Hij heeft in de maan gepist* (Antwerpen). *Die tegen de maan pist, krijgt een stijg op zijn oog* (HARREBOMÉE, Spreekwoordenboek der Nederl. Taal II. Inl. blz. LXXVI). *Die zijn water loost tegen een linde, krijgt een weeroog* (HEUVEL, Volksgeloof en Volksleven, 160: Oosten van Gelderland).

Aan de bovenstaande spreekwijzen en uitdrukkingen, waarvan de laatste niet tot de eigenlijke spreekwijze behoort, ligt een volksgeloof ten grondslag, dat men bij Kilianus, i. v. *wegh-schijte*, aldus vindt vermeld: «*Weer-ooghe*. Hordeolum, tuberculum in palpebris, quod quidam fabulantur enasci cum quis in via publica ventrem exonerat.»

De namen *strontje*, *weegscheet*, *scheetje* wijzen daar duidelijk op; ook de gezegden: *Hij heeft iets gedaan op den weg*, en: *Hij heeft in een wagenslag gepist*. Wie in Brunswijk op een kruisstraat pist, krijgt de *Wegepisse*. Minder duidelijk is de beteekenis van *pad(de)schijter* en *pad(de)pisser*. Heeft men

¹⁾ CORN. VAN KIEL (KILIANUS), geboren te Duffel in 1528, en overleden te Antwerpen in 1607.

hier *pad* = dier? of: *pad* = voetpad? ¹⁾ In dit laatste geval is de zin natuurlijk: wie bij den weg (op het pad) schijt of pist, krijgt een *strontje* (of *scheetje*) op het oog. In het ander geval houdt het woord verband met *paddescheet*, naam ontleend aan 't volksgeloof dat het vocht, hetwelk de pad uitschiet, schadelijk is voor de oogen. *Er heeft een pad op gescheten*, heet het dan bij de kinderen.²⁾

De onwelvoeglijkheid heeft ook in een anderen vorm plaats. In een paar opstellen, vroeger in mijn tijdschrift «Volkskunde» verschenen, heb ik aangetoond dat hij (zij), die zich tegenover de hemellichamen of grootsche natuurverschijnselen onbetamelijk gedraagt, zijn (haar) straf niet ontgaan zal.³⁾ Reeds in de 8^e eeuw vóór Christus, in Hesiodus' leerdicht «Werken en dagen» wordt er verboden zich naar de zon te wenden, wanneer men urineert.⁴⁾

In «Die Evangelien vanden Spinrocke», waarvan de oudste bekende druk (in 't Fransch) omstreeks 1480 te Brugge verscheen, leest men (3^e dag, 1^e cap.): «Ick verseker u, so wie dat pisset tusseen twe huysen of tegens die sonne dat die daer af criget die *twerne* op die oge of roye ogen.»⁵⁾ Vooral «Vrouw Mane» (Luna) toont zich in dat opzicht lichtgeraakt en 's avonds bij haar schijnsel waterloozen, wordt gevaarlijk geacht. In Neder-Bretanje is menig meisje, 's avonds buiten gaande wateren, er op bedacht zich alsdan niet naar de maan te keeren, uit vrees door haar bevrucht te worden en een *maanziek* kind ter wereld te brengen.⁶⁾ En men weet voorbeelden aan te halen. Nog heden wordt te Antwerpen en in het Zaanland *tegen de maan pissen* bestraft met een *weeroog* (of een *stijg*). C. Tuinman (Nederduitsche Spreekwoorden, 1726) kent *tegen de maan pissen*, met de beteekenis: ongelukkig zijn. En die zegswijze komt reeds voor bij J. Servilius (Adagiorum Epitome, Antverpiæ, 1545), in de «Gemeene Duytsche Spreekwoorden Gheprent toe Campen (1550) en in J. Sartori, Adagiorum Chiliadres Tres (1^e uitg., Antwerpen, 1561). Bij De Bo (Idiot., Gent, 1892) vindt men de uitdrukking met de beteekenis: in ongenade vervallen. In Holland heeft bewust bijgeloof hier en daar een anderen vorm aangenomen: volgens

¹⁾ *Pad*, *padde* = Hd. Kröte? of: *pad* = Hd. Pfad? — ²⁾ BOEKENOOGEN, Nederl. Woordenb. XII. 130. — ³⁾ VOLKSKUNDE XVII. 46—53; XIX. 131. — ⁴⁾ S. REINACH, Cultes, Mythes et Religions I. 2. — ⁵⁾ Uitgave van BOEKENOOGEN, naar den Antwerpschen druk van c. 1520. — ⁶⁾ P. SÉBILLOT, Folk-lore de France I. 41—42, 55; VOLKSKUNDE XIX. 131 vlg.

Verdam bestaat bij sommige meisjes nog heden de meening dat, wie een man ziet urineeren, een puistje op het oog krijgt.¹⁾

Zon, maan en sterren, donder, bliksem en regenboog zijn, naar de volksopvatting, heilige zaken; nu, een kerkhof, het kerkepad, een kapelleken, een lindeboom zijn dat evenzeer, en om die reden is het strafbaar aldaar te waterloozen. «Die tegens een kercmuer pist oft opt kerchhof, tes wonder dat hi van de popelcien²⁾ niet gheraeket en wort, eer hi sterft ten minsten sal hi tgraveel crighen.»³⁾

Te Hundelgem (bij Sottegem) heet het nog heden ten dage: «Wie op een kerkhof of in een haag pist, zal *èerbrand*⁴⁾ in zijn oogen krijgen.» Een dergelijk geloof vindt men ook rondom Aalst en in de Antwerpsche Kempen. Volgens den Dordrechtschen geneesheer Jan van Beverwijck († 1647), had dat bijgeloof, in zijn tijd in Frankrijk, ook dezen vorm: «Gelijckmen seydt dat, die een Swanghere Vrouw yet weyghert, een *Gerst-puysjen* op sijn Oogh-scheel krijgt.»⁵⁾

Thans volgen nog een paar woorden over enkele benamingen van het ooglidzweertje.

In den naam *weegscheet* is het eerste lid verwant met Mnederl. bijvoeglijk naamwoord *wey*, gezeid van het vleesch, dat zich vormt na een verwonding, *slecht*, *kwaad*, *wild*; het tweede lid heeft als synoniem *strontje*.⁶⁾ Om de gelijkenis met een *gerstekorrel* werd dat gezwel bij de Romeinen *hordeolum* geheeten, hetgeen in vele jongere talen is nagevolgt; zoo b. v. Hoogduitsch: *Gerstenkorn*,⁷⁾ Fra. *Grain d'orge* of *orgelet*; het Engelsch gebruikt echter niet *barleycorn*, maar den Lat. naam. Naast Nederlandsch *gerstekorrel*, bestond voorheen ook wel *gerstekoor*n en *gerstegraan*.⁸⁾ Benevens Fra. *orgelet* hoort men ook *orgeolet* en *orgelot*; het Oudfra. zei: *ordéole*. Vergelijk: *loriot* (voor: *l'oriot*), van *oriolus*, uit Lat. *aureolus*; verg. nog: «Le mal des yeux qu'on appelle le *leurieul*» (Evangiles des Quenouilles).⁹⁾

¹⁾ HANDELINGEN van de Maatsch. der Nederl. Letterkunde te Leiden, 1897—'98, blz. 63. — ²⁾ *Popelcien*, van apoplexie = beroerte. — ³⁾ Die Evangelien vanden Spinrocke, 3e dag, 3e cap. — ⁴⁾ Volgens DE BO: *erfbrand*; Midden-nederl. *erbrand* (DE VREESE, Mndl. Geneesk. Recepten en Tractaten, no 416). Fransch: *ophthalmie granuleuse*. — ⁵⁾ J. v. BEVERWIJCKS Heel-konste, Amst. 1651, blz. 99. — ⁶⁾ VERDAM, TIJDSCHRIFT III. 216; VERCOUILLIE, Etymologisch Woordenboek. — ⁷⁾ In Duitsch-Zwitserland ook nog *Hagelkorn*; daarnaast *Töchterli* en *Grittli* (SCHWEIZ. ARCH. F. VOLKSK. V. 191), *Dreckstössel* (SCHWEIZ. ID. I, 468), *Huri*, *Jümpferli*, *Biberne*, *Wärle* (IBID. II, 825). — ⁸⁾ Nederl. Wdb. IV. 1686. — ⁹⁾ HATZFELD-DARMSTETTER, Dict. de la Langue franç., I. 1424; BRISAUD, Hist. des Expressions pop. relatives à l'anatomie ... à la médecine, 304.